

Örtük Çağrışım Testi'ni Türkçe'ye Uyarlama Çalışması

DOI: 10.26466/opus.632149

*

Ahmet Yasin Şenyurt* - Hamit Coşkun** - Ercan Selçuk Ünlü***

* Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Balıkesir / Türkiye

E-Posta: yasinsenyurt@yahoo.com

ORCID: [0000-0003-4779-9422](https://orcid.org/0000-0003-4779-9422)

** Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu/Türkiye

E-Posta: hamitcoskun2000@gmail.com

ORCID: [0000-0002-5509-8717](https://orcid.org/0000-0002-5509-8717)

*** Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu/Türkiye

E-Posta: esunlu@ibu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-0097-1125](https://orcid.org/0000-0003-0097-1125)

Öz

Tutumları ölçmek için kullanılan öz-bildirim ölçekleri; değerlendirme kaygısı, katılımcının kendi üst-bilişlerinin farkında olmaması ve kendini sansürleme gibi ölçeklerin geçerliğini düşüren çok sayıda faktörden etkilenmektedir. Greenwald tarafından geliştirilen Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT; Implicit Association Test) kategorilendirme görevleri kullanılarak katılımcıların örtük tutumlarını ölçmeyi amaçlayan bir bilgisayar uygulamasıdır. ÖÇT, bireylerin iki farklı gruba yönelik kelimeleri sınıflandırmasını ve verilen tepki sürelerine bağlı olarak bireyin hangi gruba karşı daha olumlu tutum beslediğinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. ÖÇT özellikle etnik, ırksal veya dini ayrımcılık gibi sosyal kaygı içeren konularda, öz-bildirim ölçeklerinin ve diğer ölçme araçlarının içerdiği sorunları içermemesinden dolayı uluslararası alanda en çok kullanılan tutum ölçme araçlarından biridir. Buna karşın testin ülkemizde kullanımı oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmada açık kaynak kodlu Türkçe Örtük Çağrışım Testi'nin geliştirilmesi süreci ve testin geçerlik ve güvenilirlik sonuçları ele alınacaktır. Uyarlanan Örtük Çağrışım Testi, Türk-Kürt ve Türk-Suriyeli olmak üzere iki farklı karşılaştırmayı yapabilecek algoritmaya sahiptir. Ayrıca bu program ÖÇT'nin öncesinde veyahut test ortasında manipülasyon materyali eklenmesine de mümkün kılmaktadır. Son olarak, test sonrasında demografik bilgilerin sorulması ve ölçek eklenmesine imkân sağlayan bir algoritmaya sahiptir. Yapılan çalışmada ÖÇT'nin güvenilirlik değerleri farklı bloklar arasındaki korelasyon iki-yarım güvenilirlik yöntemiyle hesaplanarak bulunmuştur ve .70 ile .83 arasındadır. Dış geçerlik ise sıfat tanımlama görevleri ile ölçülen açık tutum puanları ile karşılaştırılarak elde edilmiştir. Dış geçerliğe ilişkin sonuçlar uluslararası literatür ile tutarlıdır.

Anahtar Kelimeler: Örtük çağrışım testi, ayrımcılık, önyargı, kalıpyargı, tutum

Turkish Adaptation Study of Implicit Association Test

*

Abstract

The self-report scales used to measure attitudes are influenced by a number of factors (evaluation anxiety, low self-awareness, and self-censorship) that reduce the validity of the scales. Implicit Association Test (IAT) developed by Greenwald is a computer application aiming to measure participants' attitudes using categorization tasks. The IAT allows individuals to classify the words for two different groups and to determine the preference of a person depending on the response times. The IAT is one of the most widely used attitude measurement tools in the international field, especially since it does not include the problems of self-report scales and other measurement tools on issues of social concern such as ethnic, racial or religious discrimination. However, the use of the test in our country is very limited. In this study, the development process of open source Turkish IAT and the validity and reliability results of the test will be discussed. The IAT has an algorithm that can make two different comparisons as Turkish-Kurdish and Turkish-Syrian. In addition, this program enables the addition of manipulation material before or during the test. Finally, it has an algorithm that allows to add demographic questions and other scales after the test. In the study, the reliability values of the IAT were calculated by calculating the correlation between the different blocks of IAT by using two-half reliability method and reliability scores were between .70 and .83. The external validity was obtained by comparing with the open attitude scores measured by adjective identification tasks. The results of external validity are consistent with the international literature.

Keywords: *Implicit association test, discrimination, prejudice, stereotype, attitude*

Giriş

Bir bireyin bir nesneye veya olaya karşı bilişsel, duygusal ve davranışsal eğilimlerinden oluşan tutumların geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülmesi son 60 yıldır araştırmacıların ilgilendiği konuların başında gelmektedir. Tutumları ölçmek için kullanılan öz-bildirim ölçekleri (self-reports) yapısında bir takım ciddi sorunlar taşımaktadır. Bu sorunlardan biri tepki tarzıdır (response set). Tepki tarzı katılımcının farklı ölçeklere cevap verirken benzer eğilimler göstermesi sonucunda alakasız değişkenler arasında ilişki bulunması olarak ifade edilir (Austin, Deary, Gibson, ve ark. 1998). Katılımcıların ölçek uygulamalarında veya deneysel çalışmalarda değerlendirme kaygısı yaşamaları ve araştırmacının istediği cevapları vermeleri (Rosenberg, 2009) tutum ölçümünde güvenilirlik ve geçerlik sorunlarına neden olan diğer faktörlerdir. Son olarak ölçekler ve deneylerde katılımcıların kendi üst-bilişlerinin farkında olmadığını gösteren çalışmalar (Nisbett ve Wilson, 1977) katılımcıların isteseler de doğru ve dürüst cevabı veremeyeceğini göstermekte ve tutum ölçümüne ilişkin öz-bildirim ölçeklerinin geçerliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Tüm bu sorunlar özellikle sosyal kaygı içeren (etnik veya ırksal önyargı gibi) tutum ölçümlerinde daha belirgin hale gelmektedir.

1998 yılında Greenwald, McGhae ve Schwartz tarafından geliştirilen Örtük Çağrışım Testi (Implicit Association Test; ÖÇT) tutumları ölçmek için kullanılan öz-bildirim ölçeklerinin taşıdığı bu sorunlardan bağımsız bir ölçme aracı olarak ortaya çıkmıştır. ÖÇT etnik gruplara yönelik tutum ölçümü gibi sosyal kaygı içeren tutum değerlendirmelerinde öz-bildirim ölçeklerinden daha güvenilirdir. ÖÇT'nin öz-bildirim ölçeklerinde görülen kendini sansürleme ve sosyal beğenirlik sorunlarını içermemesi bu testin en büyük avantajıdır. Schnabel, Asendorpf ve Greenwald (2008), ÖÇT'nin özellikle toplumsal hassasiyet içeren önyargı ve kalıpyargı gibi ölçümlerde, açık tutum ölçümlerinden daha geçerli sonuçlar ortaya çıkardığını belirtmektedir.

ÖÇT'nin temel varsayımı semantik bellekte ilişkili uyaranların birlikte kodlandığına dayanmaktadır. Örneğin, kişiler kendi ırklarını tarif eden kelime (Beyaz veya Siyah) ile olumlu sıfatları (örn. İyi) birlikte kodlama eğilimindedirler. Bu nedenle, Beyazların "Beyaz" ve "İyi" kelimeleri birlikte verildiğinde kategorilendirme görevini, "Siyah" ve "İyi" kategorilerinin birlikte verildiği koşula göre daha hızlı yapmaları beklenmektedir.

ÖÇT dünyada örtük tutum ölçümünde sık kullanılan bir test olmasına karşın ülkemizdeki kullanımı oldukça kısıtlıdır (Özdemir 2015; Alparslan 2017). Bu durum, ÖÇT'nin ülkemizde tanınırlığının düşük olmasından kaynaklanabileceği gibi çalışmalarda yurt dışı kaynaklı ve ücretli ÖÇT programlarının (örn., Inquisit Lab) kullanılma mecburiyetinden de kaynaklanması muhtemeldir.

Bu çalışmanın amacı, ülkemize açık kodlu ve ücretsiz bir şekilde kullanılabilir bir ÖÇT'yi kazandırmak ve bu sorunları ortadan kaldırmaktır. Bu çalışma sonucu ortaya çıkarılacak ÖÇT'nin araştırmacıların ihtiyaçlarına göre düzenleyebilecekleri ve araştırma konularına özgü karşılaştırma yapabilecekleri açık kodlu bir program olması hedeflenmiştir.

İlk olarak ÖÇT'de kullanılacak Türk, Kürt ve Arapça isimlerin seçimine ilişkin yapılan pilot çalışma bilgileri paylaşılacaktır. Daha sonra ise ÖÇT'nin güvenilirlik ve geçerliliğine ilişkin sonuçlar ele alınacaktır.

Pilot Çalışma

Yöntem

Örnekleme: Katılımcılar formu internet ortamında doldurmuşlardır. İnternet üzerinde yapılan bir duyuruyla katılımcılara ulaşılmış ve katılımcılardan formun adresini paylaşmaları istenerek kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 97 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 22.76'dır (SS = 4.23). Katılımcıların diğer demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları: Pilot çalışmada ÖÇT için kullanılacak isimlerin belirlenmesi amacıyla çeşitli internet sitelerinden 12 Kürtçe (Kürtçe bilgi, 2017), 10 Arapça (İsminin anlamı, 2017) ve 15 Türkçe isim seçilmiştir. Katılımcılar online olarak isimleri tanınırlıklarına göre 11'li Likert ölçek üzerinden değerlendirmiştir (0: Hiç duymadım; 10: Sıklıkla duydum).

Tablo 1. Pilot çalışma katılımcılarının demografik bilgileri

	N	%
Etnik Köken		
Türk	79	81.44
Kürt	18	18.56
Cinsiyet		
Kadın	48	49.48
Erkek	49	50.52
Eğitim		
Üniversite Öğrencisi	82	84.54
Lisans mezunu	5	5.15
Lisansüstü mezunu	10	10.31
Medeni Durum		
Bekar	91	93.81
Evli	6	6.19

İşlem

Pilot çalışma verileri internet ortamında toplanmıştır.

Bulgular ve Sonuç

Pilot çalışma sonucunda, Türkçe isimlerin tanınırlık puanlarının ($Ort. = 5.78$, $SS = 3.29$). Kürtçe ($Ort. = 2.44$, $SS = 2.49$) ve Arapça ($Ort. = 3.9$, $SS = 2.38$) isimlerin tanınırlık puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Bu nedenle, ÖÇT'de kullanılan isimlerin ortalama tanınırlık puanlarının yakın olmasını sağlamak amacıyla Türkçe isimlerden tanınırlık puanı düşük olanlar ile Kürtçe ve Arapça isimlerden tanınırlık puanı yüksek olan isimler ÖÇT için seçilmiştir (Tablo 2).

Türkçe isimlerden "Alphan" ve "Alhan" isimleri arasında ses benzerliği olduğu için ÖÇT'ye "Alphan" ismi dahil edilmiştir. Benzer şekilde Kürtçe isimlerden "Terkan" ile Türkçe tanınırlığı yüksek olan "Tarkan" arasında ses benzerliği olduğundan, "Terkan" ismi listeden çıkarılmıştır. Bunlar dışında Türkçe isimlerden tanınırlığı düşük olanlar ile Kürtçe ve Arapça isimlerden tanınırlığı yüksek olanlar ÖÇT için seçilmiştir.

Tablo 2. ÖÇT için seçilen isimler ve tanınırlık puanları

Arapça İsimler Tanınırlık		Kürtçe İsimler Tanınırlık		Türkçe İsimler Tanınırlık	
İsim	Ort. (SS)	İsim	Ort. (SS)	İsim	Ort. (SS)
Vecihi	4.86 (3.58)	Baran	8.77 (2.44)	Acar	2.96 (3.21)
Reşid	4.98 (3.66)	Cano	3.70 (3.78)	Çakar	1.63 (2.37)
Fuzuli	5.91 (3.73)	Şervan	3.21 (3.72)	Enginsu	1.23 (2.17)
Faysal	3.33 (3.42)	Azad	5.65 (3.62)	Alphan	3.74 (3.50)
Salahaddin	7.05 (3.43)	Şîrin	7.02 (3.30)	Berke	8.11 (2.59)
Mestan	3.33 (3.50)	Dilhan	2.42 (3.43)	Korhan	6.81 (3.23)
Ammar	1.63 (2.87)	Erdewan	.40 (1.13)	Rüzgar	8.34 (2.36)
Vankar	.15 (1.10)	Adar	2.09 (3.07)	Songur	1.90 (2.77)
Ort.	3.90 (2.27)	Ort.	4.16 (2.78)	Ort.	4.34 (2.97)

Sonuç olarak, kullanılan Türkçe isimlerin ortalama tanınırlık puanı 4.34 ($SS= 2.97$), Kürtçe isimlerin tanınırlık puanı 4.16 ($SS= 2.78$) ve Arapça isimlerin tanınırlık puanı ise 3.90 ($SS= 2.27$)'dır.

ÖÇT Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Tez çalışması kapsamında iki farklı ÖÇT (Türk-Kürt ve Türk-Suriyeli) geliştirilmiştir (2018*). Türk-Kürt karşılaştırması içeren ÖÇT üç farklı çalışmada gerçekçi ve sembolik tehdit manipülasyonu, olumlu bilgilendirme manipülasyonu ve kontrol koşulundaki katılımcılara uygulanmıştır. Türk-Suriyeli karşılaştırması içeren ÖÇT ise bir çalışmada gerçekçi ve sembolik tehdit manipülasyonu ve kontrol koşulundaki katılımcılara uygulanmıştır. Bu bölümde, geliştirilen ÖÇT programı ile yapılan tez çalışmasında (Şenyurt, 2018) elde edilen bulgular ele alınacaktır.

Yöntem

Örnekleme: Çalışmalarına Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji, Kimya, Hemşirelik bölümlerinde öğrenim görmekte olan 180 yükseköğretim ve lisans öğrencisi ders kredisi karşılığında katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.06 ($SS= 1.25$)'dir. Katılımcıların büyük kısmı Türk'tür (%86) ve yaşamlarını büyükşehirde (%61) geçirmiştir.

Veri Toplama Araçları

Örtük Çağrışım Testi: Schnabel, Asendorpf ve Greenwald (2008, s.211)'un yaptığı derlemede ÖÇT'nin .70 ile .90 arasında değişen iç tutarlığa (internal consistency) sahip olduğu ve test-tekrar test güvenilirliğinin .56 olduğu ifade edilmektedir. ÖÇT ile ölçülen örtük tutumlar ve açık tutumlar arasında ise .12 ile .37 arasında değişen korelasyonlar rapor edilmektedir (Dasgupta, McGhee, Greenwald ve Banaji 2000; Schnabel, Asendorpf ve Greenwald 2008). Öte yandan engellilere yönelik tutumları ÖÇT ile ölçen çalışmalarını derleyen bir makalede (Wilson ve Scior, 2014), bu konuda yapılan ve örtük tutumlar ile açık tutumları birlikte ölçen 11 çalışmanın beşinde örtük tutumlar ile açık tutumlar arasında herhangi anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

ÖÇT'nin psikometrik özelliğine ilişkin önemli bir eleştiri etki büyüklüğünün (effect size) düşük olmasıdır. Örneğin, Hoffmann ve arkadaşları (2005) 126 çalışmayı incelemiş ve ortalama etki büyüklüğünü .24 bulmuşlardır. Greenwald, Banaji ve Nosek (2014) ise etki büyüklüğü düşük olsa dahi bunun sosyal hayattaki sonuçlarının önemli olduğunu belirterek bu eleştiriye karşı çıkmıştır.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen ÖÇT, PERL (Practical Extraction and Report Language) ile kodlanmıştır. Program, programın açık kodu, kullanım talimatları ve hesaplama talimatları https://github.com/esunlu/IAT_Turkish adresinde yayınlanmaktadır.

Kalıpyargı ölçümünde kullanılan ÖÇT, iki karşılaştırma kategorisi (Etnik: Kürt ve Türk) ve iki sıfat kategorisi (İyi ve Kötü) içermektedir. Ekranın sol üst köşesinde iki kategori (örn. İyi ve Türk veya İyi ve Kürt), sağ üst köşesinde iki kategori (örn., Kötü ve Türk veya Kötü ve Kürt) birlikte gösterilir. Katılımcılardan ekranın ortasında gösterilen uyarının (örn., şahane, felaket, vb.) hangi kategoriye ait olduğunu klavyenin sol ("E" tuşu) veya sağ ("U" tuşu) tarafındaki tuşa basarak belirtmeleri istenmektedir.

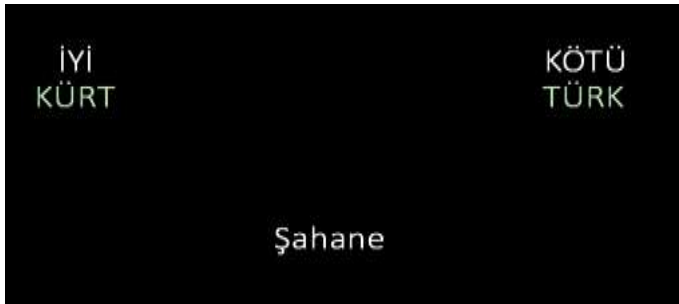
Uyumlu blok olarak adlandırılan blokta, katılımcıların olumlu tutum beslediği düşünülen karşılaştırma kategorisi (Türk) ile "İyi" kategorisine aynı tepkinin verilmesi (soldaki tuşa basılması) ve olumsuz tutum beslenildiği düşünülen kategori (Kürt) ile "Kötü" kategorisine aynı tepkinin (sağdaki tuşa basılması) verilmesi istenmektedir. Uyumsuz blok olarak adlandırılan blokta ise "İyi" ve "Kürt" kategorileri ekranın sol üstünde yer alır ve katılımcılardan

bu kategorilerdeki kelimeler için sol tuşa, “Kötü” ve “Türk” kategorilerinden verilen kelimeler için sağ tuşa basmaları istenmektedir.

Katılımcılar ilk olarak sadece “İyi” ve “Kötü” kategorilerinin olduğu ve sıfatları sınıflandırdıkları sıfat bloğunu tamamlarlar, daha sonra sırasıyla İsim bloğu, Uyumlu blok 1 (Şekil 1), Uyumlu blok 2 (Şekil 1), İsim bloğu 2 (daha önce solda verilen kategorinin sağda verilmesi), Uyumsuz blok 1 (Şekil 2) ve Uyumsuz blok 2 (Şekil 2) bloklarını tamamlamaktadır. Şekil 3’te ÖÇT akış şeması gösterilmiştir. Programın algoritması EK-1’de ve açıklamalı akış şeması ise Ek-2’de sunulmuştur. Katılımcılara çalışma başında atanan denek numarası tek ise katılımcılar ÖÇT’yi yukarıda belirlenen sırada alırlar. Eğer denek numarası çift ise sıralama: Sıfat bloğu, İsim bloğu 2, Uyumsuz blok 1, Uyumsuz blok 2, İsim bloğu 1, Uyumlu blok 1 ve Uyumlu blok 2 şeklinde olur. Her bloktan önce katılımcılara bloktaki sınıflandırmanın nasıl yapılacağına dair kısa bir bilgilendirme metni sunulmaktadır.

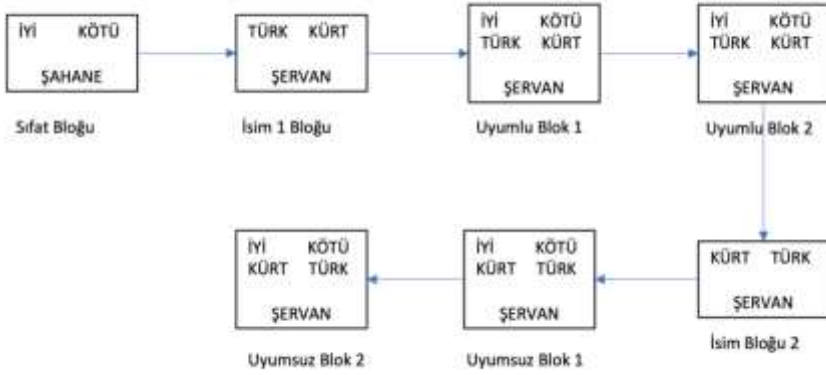

Şekil 1. Uyumlu Blok Ekran Görüntüsü

Şekil 2. Uyumsuz Blok Ekran Görüntüsü

Şekil 3. ÖÇT Akış Şeması

Kürtlere yönelik olumsuz tutum taşıyan katılımcıların, uyumlu bloкта (İyi-Türk, Kötü-Kürt), uyumsuz bloktan (İyi-Kürt, Kötü-Kürt) daha hızlı tepki vereceği varsayımına dayanan ÖÇT sonucu, iki blok arasındaki tepki süreleri farkının alındığı D-skor değeri ile yorumlanır. D-skor değerinin hesaplanmasında katılımcıların Uyumlu blok 1 ve 2 ile Uyumsuz blok 1 ve 2'deki tepki süreleri dikkate alınır. Katılımcının her bloktaki tepki sürelerinin ortalaması, o bloktaki tepki sürelerinin standart sapmasına bölünür. Daha sonra Uyumlu blok 1 için elde edilen değer Uyumsuz blok 1 değerinden çıkarılır. Aynı işlem ikinci bloklar için de yapılır. Elde edilen fark değerleri toplanıp ikiye bölünerek D-skoru elde edilmektedir.

Geliştirilen ÖÇT orijinal teste ek olarak iki yeni özellik barındırmaktadır. İlk olarak, orijinal test D-skoru hesaplanmasında yanlış tepkilere "3000 milisaniye" değeri atanarak hesaplama yapılmaktadır. Türkçe ÖÇT'de ise katılımcılar yanlış tepki verdiklerinde, bu kayıt altına alındıktan sonra ileride yanlış tepki verilen kategoriden bir başka uyaran sunulmaktadır. Uyarıların sunulması katılımcılar bloktaki tüm kategorilerde yeterli sayıda doğru tepki verene kadar devam etmektedir. Örneğin, Uyumlu Blok 1'de beş Türkçe, beş Kürtçe isim ve beş olumlu ve beş olumsuz sıfat sunulmaktadır. Eğer katılımcı herhangi bir olumsuz sığata yanlış tepki verirse bu blok katılımcı beş olumsuz sığata doğru tepki verene kadar devam etmektedir. Katılımcılara doğru tepki vermeleri gereken sayıya ulaştıkları kategorilerden yeni uyaran sunulmamaktadır. Diğer bir deyişle katılımcı beş Türkçe isme ve beş olumsuz sığata doğru tepki verdiyse bu aşamadan sonra gelecek uyarınlr

sadece Kürtçe isim ve olumlu sıfat kategorilerinden olacaktır. İkincisi orijinal testte D-skoru hesaplanmasında 3000 milisaniyeden (3 saniyeden) uzun tepkiler hesaplamaya dahil edilmemektedir. Türkçe ÖÇT ise, katılımcıların tepki sürelerini sınırlama özelliği içermektedir. Araştırmacı katılımcı tepki sürelerini, araştırmanın ihtiyaçlarına göre 2, 4, 6 veya 8 saniye ile sınırlandırabilmektedir. Eğer katılımcı sınır süre içerisinde tepki vermezse ekranda “Lütfen daha hızlı olunuz” uyarısı çıkmaktadır. Hata uyarısı verildiğinde, yukarıda bahsedilen doğru tepki sayısını tamamlama özelliği zaman hataları için de devreye girmektedir.

Çalışma verileri iki ayrı dosyada kaydedilmektedir. İlk dosyada hatalarla birlikte doğru tepki süreleri yer alırken, ikinci dosyada sadece doğru tepki süreleri yer almaktadır. Araştırmacı, amacına uygun olan veriyi (ya da her ikisini de) kullanabilecektir.

Kullanılan Ölçekler

ÖÇT'nin dış geçerliğini test etmek için etnik kimliğe bağlılığı (örn., Etnik kimliğinize ne kadar bağlısınızdır?), diğer etnik kimliklerden kişilere yönelik önyargıyı (örn., Farklı etnik gruptan kişilere karşı önyargılı mısınız?) ve etnik gruplarla temas isteğini ölçme amaçlı Likert tipi sorular kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ÖÇT uygulamalarında kullanılan kelimelere ilişkin sonuçlar yer almaktadır (Tüm bloklar). Tüm çalışma boyunca en çok gösterilen olumlu sıfat 1003 kere gösterilen “Sevgi” olmuştur (Tablo 3). Olumlu sıfatlara ortalama tepki süresi 1.08 saniyedir. Tepki süresi en uzun olan olumlu sıfat “Şahane”, en kısa olanı ise “Güzel” sıfatıdır. Olumsuz sıfatlardan en çok gösterileni “İzdirap” sıfatıdır (Tablo 3). Tepki süresi en yavaş olan olumsuz sıfat “Yaramaz”, en hızlı olanı ise “İğrenç” sıfatıdır. Olumsuz sıfatlara ortalama tepki süresi 1.18 saniyedir.

Tablo 3. Olumlu ve olumsuz sıfatların gösterim sıklığı ve tepki süreleri

Uyaran	Olumlu Sıfatlar		Uyaran	Olumsuz Sıfatlar	
	Gösterim Sıklığı	Tepki Süresi (saniye)		Gösterim Sıklığı	Tepki Süresi (saniye)
Şahane	847	1,19	Hata	827	1,24
Güzel	941	1,02	Felaket	818	1,19
Sevimli	886	1,06	Izdırap	881	1,18
Mutlu	835	1,05	Yaramaz	851	1,21
Hoş	903	1,03	Korkunç	830	1,14
Sevgi	1003	1,03	İğrenç	859	1,13
Zafer	876	1,12	Şeytani	848	1,17
Memnun	972	1,14	Çirkin	826	1,19
Ort.	907,88	1,08	Ort.	842,5	1,18

Tablo 4. Kullanılan isimlerin gösterim sayısı ve tepki süresi

Uyaran	Arapça İsimler		Uyaran	Kürtçe İsimler		Uyaran	Türkçe İsimler	
	Gösterim Sıklığı	Tepki Süresi (sn.)		Gösterim Sıklığı	Tepki Süresi (sn.)		Gösterim Sıklığı	Tepki Süresi (sn.)
Vecihi	346	1,19	Baran	527	1,25	Enginsu	1138	1,29
Reşid	302	1,5	Şervan	745	1,22	Acar	896	1,44
Fuzuli	327	1,24	Cano	609	1,28	Çakar	767	1,49
Salahaddin	330	1,25	Azad	641	1,27	Songur	675	1,47
Faysal	346	1,32	Şirin	546	1,34	Alphan	1055	1,26
Mestan	373	1,29	Dilhan	573	1,34	Korhan	1087	1,38
Ammar	421	1,12	Adar	557	1,33	Berke	1075	1,21
Vankar	395	1,33	Erdewan	668	1,23	Rüzgar	1021	1,32
Ort.	355	1,28	Ort.	608,3	1,28	Ort.	964,3	1,36

Türkçe isimlerden en sık gösterilen isim “Enginsu” ismidir. Türkçe isimlerin ortalama tepki süresi 1.36 saniyedir (Tablo 4). En hızlı tepki verilen Türkçe isim 1.21 saniye ile “Berke” ismidir. En yavaş tepki verilen Türkçe isim ise “Çakar”dır.

Kürtçe isimlerden en sık gösterileni “Şervan” ismidir. Kürtçe isimlere yönelik ortalama tepki süresi 1.28 saniyedir. En hızlı tepki verilen Kürtçe isim “Şervan” ismidir. En yavaş tepki verilen Kürtçe isimler ise “Şirin” ve “Dilhan” isimleridir.

Arapça isimlerden en sık gösterileni “Ammar” ismidir. Arapça isimlere ortalama tepki süresi 1.28 saniyedir. En hızlı tepki verilen Arapça isim “Ammar” ismidir. En yavaş tepki verilen Arapça isim ise “Raşid” ismidir.

Güvenirlilik analizi için test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Sınıf-içi korelasyon (intraclass correlation; ICC) değerinin yorumlanmasında Shrout ve Fleiss (1978)'in önerisi doğrultusunda .60 ve .80 aralığındaki değerler iyi güvenirlilik, .80 üstü değerler ise mükemmel güvenirlilik olarak değerlendirilmiştir. Deneklerin Uyumlu Blok 1 ve Uyumlu Blok 2'deki tepki süresi ortalamaları bir testin tekrarlı ölçümü olarak analize dahil edilmiştir. Aynı analiz Uyumsuz Blok 1 ve Uyumsuz Blok 2 tepki süreleri içinde yapılmıştır. Son olarak Blok 1'lerdeki tepki süresi farkları (Uyumlu Blok 1 tepki süresi - Uyumsuz Blok 1 tepki süresi) ve Blok 2'lerdeki tepki süresi farkları (Uyumlu Blok 2 tepki süresi - Uyumsuz Blok 2 tepki süresi) için de aynı analiz yapılmıştır.

Uyumlu bloklar arasındaki güvenirlilik mükemmel düzeyde bulunmuştur. Sınıf-içi korelasyon (ICC) .83, %95 güven aralığı .76 ile .89'dur, $F(116,116) = 6.03, p < .001$. Uyumsuz bloklar arasında iyi düzeyde güvenirlilik bulunmuştur. Sınıf-içi korelasyon .70, %95 güven aralığı .57 ile .80'dir, $F(116,116) = 3.36, p < .001$.

Blok 1'ler ve Blok 2'ler arasında hesaplanan tepki süreleri arasındaki korelasyon mükemmel güvenirliliğe işaret etmektedir. Sınıf-içi korelasyon .81, %95 güven aralığı .72 ile .87'dir, $F(116,116) = 5.19, p < .001$.

Yapılan çalışmaların kontrol gruplarında ÖÇT ile ölçülen örtük tutum ve etnik bağlılık arasında -.16 ile -.25 arasında değişen negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca tehdit manipülasyonu koşullarında etnik önyargı değişkeni ile ÖÇT skoru arasındaki negatif korelasyon -.58 düzeyine çıkmaktadır.

Tartışma

ÖÇT'de kullanılan olumlu sıfatlara tepki süresi ortalama 1.08 saniye iken, olumsuz sıfatlara tepki süresi 1.18 saniyedir. ÖÇT programı her blokta eşit sayıda olumlu ve olumsuz sıfat gösterdiği için bu iki sıfat grubu arasındaki tepki süresi farkının sonuçlar üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Benzer bir durum isimler için de geçerlidir. Arapça ve Kürtçe isimlerin ortalama tepki süreleri ($Ort = 1.28$) birbirine eşittir. Fakat Türkçe isimlere ortalama tepki süresi her ikisinden de uzundur ($Ort = 1.36$). Pilot çalışmada benzer tanınırlık puanlarına sahip olduğu için seçilen Kürtçe ve Arapça isimlere verilen tepki sürelerinin yakın olması beklenen bir sonuçtur. Türkçe isimlere verilen tepki sürelerinin daha uzun olması ise katılımcıların

bu isimleri Türkçe olarak kodlamalarının daha uzun sürdüğü şeklinde yorumlanabilir. Pilot çalışmada seçilen Türkçe isimlerin tanınırlık puanlarının Kürtçe ve Arapça seçilen isimlerin puanlarıyla benzer ortalamaya sahip olması amaçlandığından tanınırlık puanı düşük olan Türkçe isimler seçilmiştir. Bu nedenle katılımcıların bu isimleri Türkçe olarak kodlamakta sıkıntı yaşadıkları değerlendirilebilir. Sıfatlarda olduğu gibi, katılımcılar her blok içinde eşit sayıda Türkçe isme tepki verdiklerinden, Türkçe isimlerin tepki süresinin uzun olmasının sonuçlar üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir.

Dış geçerlik açısından değerlendirildiğinde ise ÖÇT'nin temel sorunu örtük tutumlar ile açık tutumlar arasında düşük seviyede ilişki bulunması veya hiç ilişki bulunmamasıdır. Bu çalışmada ÖÇT skorları etnik bağlılık ve etnik önyargı değişkenleri ile düşük ve orta düzeyde negatif korelasyon göstermiştir. Bu durum, bu çalışmaya özgü değildir. Örneğin, Wilson ve Scoir'in (2014) yaptığı derleme çalışmada, engellilere yönelik örtük ve açık tutumları inceleyen 11 çalışmanın sadece altısı örtük ve açık tutumlar arasında ilişki olduğu gösterilmiştir. Ayrıca düşük korelasyon değerleri geçmiş çalışmalarla da tutarlıdır ($r = .12$; Dasgupta, McGhee, Greenwald ve Banaji, 2000). Güvenirlik sonuçları ise ÖÇT'nin güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret etmektedir. Buna karşın Türkçe ÖÇT'nin geçerlik ve güvenirligine yönelik daha büyük örneklemlili çok sayıda çalışmaya ihtiyaç vardır.

ÖÇT programının açık kaynak kodlu olarak geliştirilmesi ve paylaşılması diğer araştırmacıların kategori başlıkları ve kategori uyaranlarını değiştirerek farklı karşılaştırmalar (öz saygı, trafiğe yönelik tutumlar, vb.) yapmasına da olanak tanımaktadır. İlerleyen dönemde yapılacak bu çalışmalarla ÖÇT'nin geçerlik ve güvenirligine ilişkin daha sağlıklı veriler elde etmek mümkün olacaktır.

EXTENDED ABSTRACT

**Turkish Adaptation Study of Implicit Association
Test**

*

Ahmet Yasin Şenyurt – Hamit Coşkun – Ercan Selçuk Ünlü
Balıkesir University- Bolu Abant İzzet Baysal University

The self-report scales used to measure attitudes are influenced by a number of factors (evaluation anxiety, low self-awareness, and self-censorship) that reduce the validity of the scales (Austin, Deary, Gibson, and colleagues, 1998, Rosenberg, 2009, Nisbett and Wilson, 1977.). Implicit Association Test (IAT) (Greenwald, McGhae and Schwartz, 1998) is a computer application aiming to measure participants' attitudes using categorization tasks. The IAT allows individuals to classify the words for two different groups and to determine the preference of a person depending on the response times. The IAT is one of the most widely used attitude measurement tools in the international field, especially since it does not include the problems of self-report scales and other measurement tools on issues of social concern such as ethnic, racial or religious discrimination. However, the use of the test in our country is very limited. In this study, the development process of open source Turkish IAT and the validity and reliability results of the test will be discussed.

In the pilot study, Arabic, Kurdish and Turkish names for IAT were selected. To determine the names, 12 Kurdish (Kurdish information, 2017), 10 Arabic (Meaning of name, 2017) and 15 Turkish names were chosen from the websites. Participants evaluated the names online on an 11 point Likert scale (0: I have never heard; 10: I have often heard) according to their recognition.

As a result of the pilot study, the recognition scores of the Turkish names ($\bar{X} = 5.78$, $s = 3.29$) were found to be significantly higher than Kurdish ($\bar{X} = 2.44$, $s = 2.49$) and Arabic ($\bar{X} = 3.9$, $s = 2.38$) names ($p < .05$). Therefore, in order to ensure that the average recognition scores of the names used in the IAT are close, those with low recognition scores from Turkish names and names with high recognition scores from Kurdish and Arabic names were chosen for the IAT.

180 high school and undergraduate students studying in Sociology, Chemistry, and Nursing Departments of Bolu Abant İzzet Baysal University, participated in the main study in exchange for the course credits. The average age of the participants was 21.06 ($s = 1.25$). The majority of the participants were Turkish (86%) and have spent their lives in the metropolitan area (61%).

The IAT has an algorithm that can make two different comparisons as Turkish-Kurdish and Turkish-Syrian. It consists of 7 block (name block 1, adjective block, compatible block 1, compatible block 2, name block 2, incompatible block 1, incompatible block 2). Name and adjective blocks for training and D-score is calculated based on compatible and incompatible block scores.

Reliability between compatible blocks was excellent. Inter class correlation (ICC) was .83, 95% CI was .76 to .89, $F(116,116) = 6.03, p < .001$. Good reliability was found between incompatible blocks, ICC was .70, 95% CI was .57 to .80, $F(116,116) = 3.36, p < .001$. The correlation between the response times calculated between Block 1s and Block 2s points to excellent reliability. ICC was .81, 95% CI was .72 to .87, $F(116,116) = 5.19, p < .001$.

The external validity was obtained by comparing IAT scores with open attitude test scores measured by adjective identification tasks. In terms of external validity, the main problem of the IAT is that there is a low level or no relation between implicit attitudes and explicit attitudes. In this study, IAT scores showed a negative correlation with ethnic commitment and ethnic bias variables at low and medium levels. In the control groups of the study, a negative relationship ranging from -.16 to -.25 was found between the implicit attitude and ethnic commitment measured by the IAT. In addition, the negative correlation between ethnic bias variable and IAT score in threat manipulation conditions rises to -.58. Since the negative D-score indicates higher negative attitude, negative correlation found with explicit attitudes - albeit low - is an expected result. This is not self-reliance on this study. For example, in the review study by Wilson and Scoir (2014), only six of the 11 studies investigating the implicit and explicit attitudes towards the disabled have been shown to be associated with implicit and explicit attitudes. Low correlation values are also consistent with other studies ($r = .12$; Dasgupta, McGhee, Greenwald, and Banaji, 2000). The reliability results indicate that the IAT is a reliable measurement tool. However, there is a need for a large number of studies with a larger sample regarding the validity and reliability of the Turkish IAT.

The program enables researchers to add manipulation tasks in text or image format before or in the middle of IAT, set a time limit for the response time and add other scales -that the researcher needs- after IAT. It has an algorithm that allows to add demographic questions and other scales after the test. It also have an algorithm that counterbalance the presentation order of compatible and incompatible blocks.

Although the reliability results are at a good level and the validity results are compatible with the past literature, in order to reach realistic results regarding the validity and reliability of the program, there is a need for a large number of studies that measure different attitudes with participants with various demographic characteristics.

Kaynakça / References

- Alparslan, K. (2017). *Türkiye’de yaşayan Kürtlerin kimlik yönetim stratejileri ve dış grup taraflılığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Austin, E. J., Deary, I. J., Gibson, G. J., McGregor, M. J. ve Dent, J. B. (1998). Individual response spread in self-report scales: Personality correlations and consequences. *Personality and Individual Differences*, 24 (3), 421-438. doi: 10.1016/s0191-8869(97)00175-x
- Dasgupta, M. N., McGhee, D. E., Greenwald A. G. ve Banaji, M. R. (2000). Automatic preference for white Americans: Eliminating the familiarity explanation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36, 316-328. doi: 10.1006/jesp.1999.1418
- Greenwald A. G., McGhea D. E. ve Schwartz J. K. L. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464-1480.
- Greenwald A. G., Banaji M. R. ve Nosek B. A. (2014). Statistically small effects of the Implicit Association Test can have societally large effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108, 553-561. doi.org/10.1037/pspa0000016
- Hofmann W., Gawronski B., Gschwendner T., Le H. ve Schmitt M. (2005). A meta-analysis on the correlation between the implicit association test and explicit measures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 10, 1369-1385. doi: 10.1177/0146167205275613
- İsminin Anlamını Ara (Ocak, 2017). **İsminin anlamı**. <https://www.isminin-anlaminiara.com/rapca-isim-ara.aspx> adresinden erişilmiştir.

- Kürtçe Bilgi (Ocak, 2017). *Erkek isimleri*. www.kurtcebilgi.com/kategori/erkek-isimleri adresinden erişilmiştir.
- Nisbett R. E. ve Wilson T. D. (1977). Telling more than we can know: Verbal reports on mental process. *Psychological Review*, 84, 231-259. people.virginia.edu/~tdw/nisbett&wilson.pdf adresinden Kasım 2017'de erişilmiştir.
- Ottoway S. A., Hayden D. C. ve Oakes M. A. (2001). Implicit attitudes and racism: Effects of word familiarity and frequency on the Implicit Association Test. *Social Cognition*, 19, 97-144.
- Özdemir, G. (2015). *Başarılarımın sahibi ben değilim: Sosyal kimlik, sosyal baskınlık ve sistemi meşrulaştırma kuramları perspektifinden sahtekâr fenomeni* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Rosenberg M. J. (2009). The conditions and consequences of evaluation apprehension. Robert Rosenthal ve Ralph L. Rosnow (Ed.), *Artifacts in behavioral research* (s.211-263). New York: Oxford University Press.
- Schnabel K., Asendorpf J. B. ve Greenwald, A. G. (2008). Assessment of individual differences in implicit cognition. *European Journal of Psychological Assessment*, 24, 210-217. doi: 10.1027/1015-5759.24.4.210
- Şenyurt, A. Y. (2018). *Tehdit manipülasyonu ve olumlu bilgilendirmenin örük ve açık tutumlar üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Wilson, M.C. ve Scior, K. (2014). Attitudes towards individuals with disabilities as measured by the Implicit Association Test: A literature review. *Research in Developmental Disabilities*, 35, 294-321. doi: 10.1016/j.ridd.2013.11.003

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Şenyurt, A.Y., Coşkun, H. ve Ünlü, E. S. (2020). Örtük çağrışım testi'ni Türkçe'ye uyarlama çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 4437-4453. DOI: 10.26466/opus.639984